

Hilmi Demir¹

Ortadoğu ve Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü Direktörü

Emre Gürbüz

Araştırmacı

İBRAHİM ANTLAŞMALARI GERÇEKLEŞİRSE NE OLUR?

DEĞERLENDİRME NOTU

İbrahim Anlaşmaları, Ağustos–Eylül 2020’de ABD aracılığıyla Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn ile yapılan anlaşmalar üzerinden başlayan, ardından Fas, Sudan gibi ülkelerin katılımıyla genişleyen; İran’a karşı ortak güvenlik endişesi, ekonomik entegrasyon ve teknolojik iş birliği temelinde İsrail ve Arap dünyası arasında diplomatik normalleşmeyi hedefleyen bölgesel bir mutabakattır. Bu anlaşma henüz bölgedeki diğer aktörler tarafından imzalanmamıştır. Bununla birlikte, 2025’in ikinci yarısında ABD–İsrail ittifakı, hem Gazze’deki 60 günlük geçici ateşkese dayanarak hem de haziran ayındaki ABD–İsrail–İran gerilimlerini diplomatik bir fırsata dönüştürme amacıyla, Suudi Arabistan, Suriye ve Lübnan’ın da sürece dahil edilmesini hedefleyen girişimlere hız vermiştir. Batı Şeria’da birtakım şeyhlerin “Hebron Emirliği” teklifi de anlaşmanın kapsayıcılığını yeni bir aşamaya taşımıştır. Bununla birlikte, Gazze’de süren çatışmalar, İsrail’in İran’a yönelik operasyonları ve Filistin meselesi çevresinde devam eden tartışmalar nedeniyle genişleme süreci hâlâ kırılgan, kamuoyu desteği ise sınırlıdır. Yıllara dayanan ABD–İsrail ittifakının İbrahim Antlaşmaları bağlamında gerçekleşmesi halinde Orta Doğu’yu nasıl yeniden inşa edeceğini ve bölgenin ekopolitik yapısını nasıl etkileyeceğini ortaya koymak için, bu ittifakın teopolitik yönünün ve mevcut durumunun incelenmesi önemlidir.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1366>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV’ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Hristiyan Siyonizmi'nin Teolojik Temelleri

İbrahim Anlaşmaları'na "İbrahim" adının verilmesi, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam olmak üzere üç büyük tek tanrılı dinin ortak atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim'e (Abraham) yapılan bir göndermedir. Yahudilikte İbrahim, tüm Yahudilerin atası olarak kabul edilir ve Tanrı'nın kendisiyle yaptığı antlaşma aracılığıyla büyük bir ulus kurma ve kutsanma vaadinin merkezindedir. Hristiyanlıkta İbrahim, "imanın babası" olarak görülür ve itaati nedeniyle onurlandırılır. İbrahim'in soyundan olma kavramı, inananların İbrahim'in çocukları olarak kabul edilmesiyle genişletilir. İslam'da ise İbrahim (İbrahim olarak anılır), Allah'a itaati ve teslimiyeti nedeniyle onurlandırılan ve peygamberlerden biri olarak kabul edilen önemli bir figürdür. Kur'an'da sıkça adı geçer ve Tanrı'nın bir arkadaşı ve tüm insanlık için bir örnek olarak tanımlanır. Bununa birlikte Hristiyan Siyonizmi açısından İbrahim isminin çok daha özel anlamları vardır.

Hristiyan Siyonizmi, "Protestan-Katolik-Yahudi" dini kimliğinin varsayılan üçlü birlikteliği üzerine kuruludur. Sosyolog Will Herberg, Amerikalıların bu üç dini, "temelde aynı 'ahlaki idealler' ve 'ruhsal değerleri' temsil eden, genel bir Amerikan dininin üç farklı ama eşit derecede meşru ve eşit derecede Amerikalı ifadesi" olarak gördüklerini belirtir. Harry Truman gibi siyasi liderler ve Willard Johnson gibi dini liderler, bu üçlü dini kimliğin ifade ettiği "kardeşliği" özellikle vurgularlar. Hristiyan Siyonizmi, birbirleriyle ilişkili üç temel tema etrafında incelenebilir. İlki, Antlaşma (Covenant) temasıdır. Bu temaya göre, Tanrı'nın İbrahim'in soyuna büyük bir halk ve Nil'den Fırat'a kadar uzanan geniş bir toprak parçası vadettiğine inanılır. Hristiyan Siyonistler, Tanrı'nın İsrail halkıyla olan ilişkisinin bugün hâlâ geçerli olduğunu düşünürler. İkinci temel tema Kehanet (Prophecy) kavramıdır. Buna göre, Yahudilerin sürgünden kendi topraklarına geri dönecekleri ve Tanrı'nın vaatlerinin gelecekte gerçekleşeceği kabul edilir. Son iki yüzyıldaki Yahudi göçleri ve İsrail Devleti'nin kuruluşu, bu kehanetlerin gerçekleşmesi olarak yorumlanır. Üçüncü temel tema ise Amerika Birleşik Devletleri'nin rolüdür. Bu tema çerçevesinde, Yahudi Devleti; zulümden bir sığınak, Yahudi-Hristiyan medeniyetinin ileri bir karakolu ve liberal demokrasinin sembolü olarak ortak bir miras olarak kabul edilir. ABD de hem bu mirasın koruyucusu hem de Yahudilerin Kutsal Topraklar'a dönüşüne yardım etme misyonunu taşıyan bir devlet olarak yüceltilir.

Donald Trump, özellikle 2016 ve 2020 başkanlık seçimlerinde, Amerikan evanjelik Hristiyanlarının ve dolayısıyla Hristiyan Siyonistlerin önemli bir oy bloğunu oluşturduğunu fark etti. Bu grubun İsrail'e yönelik derin bağlılığı ve siyasi katılımı, Trump'ın seçim kampanyaları için kritik bir destek tabanı hâline geldi. Trump da bu desteği karşılıksız bırakmadı ve Hristiyan Siyonistlerin İsrail'e yönelik beklentilerini karşılayacak politikalar izledi.

Trump yönetimi döneminde gerçekleştirilen İsrail yanlısı politikalar arasında ilk olarak Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınması gelir. Trump'ın 2017 yılında bu kararı alması ve ABD Büyükelçiliği'ni Tel Aviv'den Kudüs'e taşıması, Hristiyan Siyonistler tarafından "ilahi bir mucize" ve İncil kehanetlerinin gerçekleşmesi olarak yorumlandı. Bu karar, Hristiyan Siyonistlerin en önemli taleplerinden biri olduğundan Trump'a olan bağlılıklarını pekiştirdi. Trump yönetiminin Golan Tepeleri'ni İsrail toprağı olarak tanıması da Hristiyan Siyonistler tarafından olumlu karşılandı ve İsrail'in toprak bütünlüğüne desteğin sembolü olarak görüldü. Ayrıca İsrail ile bazı Arap ülkeleri arasında imzalanan İbrahim Anlaşmaları, bölgede barış ve istikrarı teşvik etme potansiyeli taşıdığı için Hristiyan Siyonistler arasında memnuniyetle karşılandı. Bu anlaşmalar, İsrail'in bölgesel konumunu güçlendirdiği için Hristiyan Siyonistlerin vizyonuyla da örtüşüyordu. 13 Haziran 2025'te başlayan İsrail-İran çatışmalarında Trump

hükümetinin doğrudan taraf olup İran anakarasına yapılan hava saldırılarına destek olması ise İbrahim Anlaşmaları'nın güvenlik kapsamına işaret etti.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Hristiyan Siyonistler, "İslami radikalizmi" hem İsrail hem de Batı için ortak bir varoluşsal tehdit olarak tanımladılar. Trump'ın İran'a karşı sert duruşu ve genel olarak İslami aşırıcılığa yönelik söylemleri, Hristiyan Siyonistlerin bu konudaki endişeleriyle örtüşerek Trump'a olan desteklerini daha da güçlendirdi. Trump yönetiminde Başkan Yardımcısı Mike Pence gibi önde gelen Hristiyan Siyonist figürlerin önemli görevler üstlenmesi, Hristiyan Siyonistlerin Beyaz Saray'a doğrudan erişimini sağladı ve politikaların şekillendirilmesinde etkili olduklarını ortaya koydu. Son olarak, Hristiyan Siyonistlerin "İsrail'i kutsama" (Yaratılış 12:3) argümanı, Trump'ın İsrail yanlısı eylemlerini ilahi bir lütuf olarak görmelerine neden oldu. Bu gruplar için Trump'ın politikaları, Tanrı'nın İsrail'i ve dolayısıyla İsrail'i destekleyenleri kutsayacağına dair inancın somut bir tezahürüydü. Trump'ın İsrail'e yönelik kararlı ve sembolik politikaları, Hristiyan Siyonistlerin teolojik inançlarıyla güçlü biçimde örtüşmeye devam ediyor. Bu durum, Hristiyan Siyonistlerin Trump'a yoğun siyasi destek vermesine yol açarken Trump da bu desteği kendi siyasi hedefleri için stratejik olarak kullanmaktadır. Bu simbiyotik ilişki, Amerikan siyasetinde Hristiyan Siyonistlerin etkisini daha da belirgin ve görünür kılmaktadır.

İbrahim Anlaşmalarının Dayanıklılığı ve Evrimi

Gazze'deki savaşa rağmen İbrahim Anlaşmaları dikkat çekici bir dayanıklılık sergilemiştir. Hiçbir taraf normalleşme anlaşmasını iptal etmemiş, tarafların diplomatik temsilcilikleri ve büyükelçilikleri faaliyetlerine devam etmiştir. Bu durum, Arap-İsrail ilişkilerinin Filistin meselesinden ayrı bir zeminde ilerleyebilmesi açısından İbrahim Anlaşmaları'nın önemli bir dönüm noktası olduğunu ortaya koymaktadır. Hamas-İsrail çatışmalarının tetiklediği artan toplumsal tepkiler ve normalleşme karşıtı kamuoyu baskısına rağmen, anlaşmaların sağladığı ekonomi ve güvenlik odaklı stratejik avantajlar ülkelerin anlaşmalara bağlılığını sürdürmesini sağlamıştır.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örneğinde, 7 Ekim saldırıları canlı ticari ilişkileri geçici olarak yavaşlatsa da diplomatik ilişkiler sürdürüldü. BAE ve İsrail arasındaki yeni bir kara yolu, Kızıldeniz'deki güvenlik endişelerini aşarak stratejik ve ekonomik faydaları sürdürme pragmatik yaklaşımını ortaya koydu. ABD Beşinci Filo'ya ev sahipliği yapan Bahreyn de İsrail ile güvenlik ve savunma bağlarının önemini vurgulayarak anlaşmalara bağlılığını sürdürdü. Fas'ın İsrail ile normalleşmesi, Batı Sahra üzerindeki egemenlik meselesiyle yakından ilişkilidir. Savunma anlaşmaları ve kültürel bağlar sayesinde, savaşın rağmen ilişkilerin korunması mümkün olmuştur.

Bu ülkelerin, ulusal çıkarları doğrultusunda Gazze savaşının sonuçlarını yönetebilmesi, İbrahim Anlaşmaları'nın sadece sembolik değil, aynı zamanda derin stratejik bir içeriğe sahip olduğunu da göstermektedir.

Suudi Arabistan: Gelecekteki Normalleşmenin Kilidi ve NEOM Projesi

İbrahim Anlaşmaları'nın en önemli ve beklenen genişlemesi **Suudi Arabistan** ile gerçekleşmesidir. Veliht Prens Muhammed bin Selman (MBS), Gazze çatışmasından önce İsrail ile tam diplomatik ilişkiler kurma konusunu ciddi şekilde değerlendirdiğini açıkça ifade etmişti. Trump da ikinci döneminde bunu bir öncelik haline getirerek Suudi Arabistan'ın anlaşmalara "yakında" katılacağına inandığını belirtmiştir. Suudi Arabistan'ın Vizyon

2030'unun kalbi olan iddialı **NEOM projesi**, İsrail ile yakınlaşmada önemli bir ekonomik itici güçtür. 500 milyar dolarlık bu fütüristik kentsel gelişim projesi, Suudi ekonomisini çeşitlendirmeyi hedeflemekte ve önemli teknolojik iş birlikleri ile sermaye yatırımları gerektirmektedir. İsrail'in yapay zeka (AI), biyoteknoloji ve tarım teknolojilerindeki ileri yetenekleri, NEOM için cazip bir ortak konumundadır. 2020'de ABD, İsrail ve Suudi yetkililer arasında NEOM'da yapıldığı söylenen üst düzey toplantılar ve 2022'de İsrail uçuşlarına Suudi hava sahasının açılması, resmi olmasa da artan bağları pekiştirmiştir.

Kaynak: Abdallah Alshamali, *Green Hydrogen in Jordan: Opportunities and Challenges* (presentation, Friedrich-Ebert-Stiftung)

Ancak, Gazze savaşı bu beklentileri önemli ölçüde etkiledi ve Suudi-İsrail ilişkilerini askıya alarak NEOM projesine yönelik İsrail yatırımı olasılıklarını azalttı. 2024 başlarında NEOM, artan maliyetler ve fon eksikliği nedeniyle önemli baskı altındaydı, bu da Suudi Arabistan'ı çeşitli ülkelere yatırım çekmeye itti. Çinli firmalardan 50 milyar dolarlık yatırım çekilse de uzun vadede NEOM'u ayakta tutmak için ABD ve bölgedeki en yakın müttefiki İsrail ile sürekli himaye, sponsorluk ve teknolojik iş birliği gerektiği düşünülmektedir. Bu ekonomik zorunluluk, MBS'yi, Filistin meselesine ilişkin kamuoyu hassasiyetlerini dengelemeye çalışsa da normalleşmeye itmektedir. Onun çelişkili gibi görünen açıklamaları –hem İsrail ile ilişkiyi ciddi düşündüğünü belirtirken hem de bir Filistin devletinin gerekliliğini vurgulaması veya özelde "Filistin meselesini umursamadığını" dile getirmesi– iç ve dış kamuoyunu yatıştırma çabasının bir yansımasıdır.

Suriye ve İbrahim Anlaşmaları

Son günlerde Şam yönetimi ve Tel Aviv arasında, ABD arabuluculuğunda, **1974 Anlaşması'nın yeniden uygulanması** hedefli anlamlı temasların başladığı yönünde güçlü işaretler vardır. JNS'e göre, Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio ile yaptığı görüşmede "**1974 Ayrılığı Anlaşması'na geri dönerek sınırda yeniden güvenliği tesis etmeye hazırız**" demiştir. Aynı kaynaklar, İsrail tarafının da Golan'ın statüsü ve tampon bölgenin BM gözetimine alınması gibi temel taleplerde karşılıklı sunumlar yaptığını doğrulamaktadır. Şara'nın iktidara geliş sürecinde HTŞ ile kurduğu ilişki, İsrail güvenlik çevrelerinde örgütün Golan bölgesindeki varlığına dair ciddi şüphelerin doğmasına neden

olmaktadır. Baas rejimi düştükten sonra İsrail Savunma Kuvvetleri'nin Golan Tepeleri'ni silahlandırması ve Suriye topraklarında gerçekleştirdiği hava saldırıları da Suriye yeni hükümeti için endişe sebebidir. Buna karşılık Trump yönetiminin Suriye'ye yönelik ekonomik yaptırımları hafifletme kararı ve HTŞ'yi terör örgütleri listesinden çıkarma hamlesi, diplomatik temasların ivme kazanmasına imkân tanımıştır. Trump'ın bu adımı, Şam yönetiminin ekonomik izolasyondan çıkması ve bölgesel angajmanını artırması açısından kritik bir dönüm noktası olabilir.

İç savaş boyunca Esad Hükümeti'nin doğal teopolitik müttefiki olan İran'a, İsrail'in 13 Haziran'daki saldırılarının ardından görece kayıtsız kalan Şam yönetiminin, İran'ın bölgedeki nüfuzunu genişletmeye yönelik politikalarını sürdürmesi hâlinde, uzun vadede İbrahim Anlaşmaları'na taraf olması sürecin doğal bir sonucu gibi görünmektedir. 13 Temmuz'da Suriye ve İbrahim Anlaşmaları'nın ilk imzacılarından olan Birleşik Arap Emirlikleri tarafından imzalanan 800 milyon dolarlık Tartus Limanı projesi anlaşması da bu akışı kanıtlar niteliktedir. Dahili kamuoyu baskısının azaldığı, Hamas-İsrail çatışmalarının durulduğu bir senaryoda, süreç daha pürüzsüz ve hızlı ilerleme potansiyeline sahiptir. Suriye'nin İbrahim Anlaşmaları'na eklemlediği bir gelecekte Tartus ve Lazkiye limanlarının ticaret hacminin artması, Türkiye için ticaret yollarına dayalı yeni projeksiyonlar oluşturacaktır.

Doğu Akdeniz Enerji Havzası

Doğu Akdeniz'de 2009 sonrası yapılan rezerv keşifleri bölgenin enerji piyasalarındaki rolünün uzun vadede değişebileceğini işaret etmektedir. İsrail'in 2009'da Tamar ve 2010'da Leviathan gaz sahalarını tanıtmayla başlayan süreç, 2011'de Kıbrıs'ın Afrodite sahası ve 2015'te Mısır'ın Zohr sahası keşfiyle ivme kazanmıştır. Zohr'un 2017'de üretime geçmesi, Mısır'ı yeniden LNG ihraç eden bir ülke konumuna getirmiştir. Mısır'ın LNG ihracatı 2022'de 7 milyon ton ile küresel arzın yaklaşık %2'sine ulaşmıştır. İsrail ise 2013'te ilk üretimini başlatıp 2020'lerde kendi ihtiyacını aşan gazı Ürdün ve Mısır'a ihraç eder hale gelmiştir. 2020'de İsrail gazının Sina üzerinden Mısır'a akışı (tersine çevrilen EMG boru hattıyla) başladı. 2019'da kurulan Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF), Mısır, İsrail, Güney Kıbrıs, Yunanistan, Ürdün, Filistin ve İtalya'yı bir araya getirerek enerji iş birliğini kurumsallaştırmıştır. Aynı zaman zarfında İsrail-Ürdün hattı devreye girmiş ve İsrail-Lübnan deniz yetki alanı anlaşmazlığı 2022'de çözüme kavuşmuştur. Bu sayede Lübnan'ın gaz aramalarına güvenli bir zemin inşa edilmiştir. 2020'de imzalanan EastMed boru hattı anlaşması ise İsrail-Kıbrıs-Yunanistan hattında 10 bcm/y kapasiteli bir hat öngörmüştür. Ancak yüksek maliyeti ve jeopolitik engeller sebebiyle bu projenin uzun vadeli olacağı tahmin edilmektedir. 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sebebiyle Avrupa'nın yıllardır devam eden Rus gazına bağımlılığı, Doğu Akdeniz gaz rezervlerinin AB tarafından alternatif kaynak olarak değerlendirme sürecini desteklemiştir. 2025 başında Mısır ve Güney Kıbrıs arasında, Kıbrıs gazının Mısır LNG tesislerinde sıvılaştırılarak Avrupa'ya gönderilmesi için nihai anlaşmalar imzalanması bunun bir göstergesidir. Bütün bu gelişmeler neticesinde, 2009 itibarıyla Doğu Akdeniz'in enerji piyasaları bakımından jeostratejik kıymeti artmıştır.

Doğu Akdeniz'deki doğal gaz altyapısının küresel enerji ticareti içindeki önemi, yalnızca keşfedilen rezervlerle değil, bu rezervlerin dünya pazarına erişimini mümkün kılan limanlar ve terminaller aracılığıyla da şekillenmektedir. Mısır'ın kuzey kıyısında yer alan iki büyük LNG terminali bu açıdan kritik bir konumdadır. Bunlardan **Dimyat LNG Terminali**, tek trenli yapısıyla yıllık yaklaşık **5 milyon ton LNG** üretim kapasitesine sahiptir (yaklaşık 7,6 milyar m³ doğalgaz eşdeğeri) ve 2021 yılında yeniden faaliyete geçtikten sonra Mısır-İtalya (Eni ve Unió Fenosa-Naturgy) ortaklığı çerçevesinde işletilmeye başlanmıştır. Diğer yandan **İdku**

Terminali, çift trenli yapısıyla **7,2 milyon ton/yıl** kapasiteye ulaşmakta; böylece her iki tesisin toplam ihracat kapasitesi yıllık yaklaşık **12 milyon ton LNG'yi (yaklaşık 17 bcm)** bulmaktadır. 2022 yılının ilk 6 ayında bu kapasitenin yarısından fazlası etkin şekilde kullanılmış; İdku'dan **2,77 bcm**, Dimyat'tan ise **2,42 bcm** LNG sevkiyatı gerçekleştirilmiştir.²

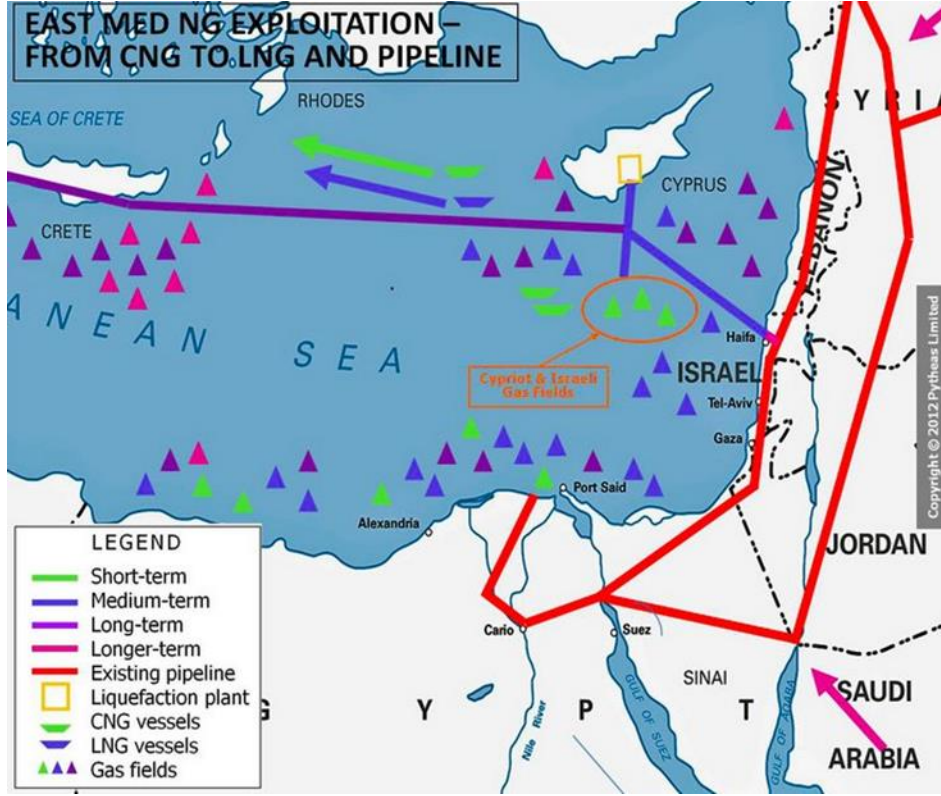
Bu tesislerin tam kapasiteyle çalışabilmesi için İsrail ve Güney Kıbrıs kaynaklı doğalgazın devreye girmesi öngörülmektedir. Bu bağlamda, Şubat 2025'te Mısır ile Güney Kıbrıs Cumhuriyeti arasında imzalanan bir boru hattı anlaşması, Afrodit ve Cronos sahalarından çıkarılacak gazın Damietta terminaline ulaştırılmasını hedeflemekte ve bölgesel enerji entegrasyonunu pekiştirmektedir. Mısır kıyısındaki **Port Said** limanı ise doğrudan LNG altyapısına sahip olmamakla birlikte, Dimyat'a coğrafi yakınlığı ve **Zohr sahasına** lojistik erişim sağlaması bakımından stratejik bir destek üssü işlevi görmektedir. Aynı zamanda **Süveyş Kanalı yakınında yer alması**, LNG tankerlerinin Akdeniz'den Kızıldeniz'e geçişinde bu limana ek bir önem kazandırmaktadır. İsrail cephesinde ise **Hayfa Limanı**, ülkenin Leviathan ve Tamar gibi başlıca açık deniz sahalarına yakınlığı sayesinde, gazın karaya çıkışında ve boru hatları aracılığıyla ulusal şebekeye aktarılmasında merkezî rol oynamaktadır. İsrail henüz sıvılaştırma kapasitesine sahip bir LNG ihracat terminaline sahip olmamakla birlikte, **Aşdod ve Dor terminalleri**, açık deniz platformlarından gelen doğalgazın karada işlenmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca Hayfa Limanı'nın yakınındaki **petrol rafinerisi** ve Çin tarafından işletilen yeni konteyner terminali, limanın yalnızca enerji açısından değil, jeopolitik açıdan da değerini artırmaktadır. İsrail'in gelecekte **yüzer LNG terminali (FLNG)** projelerini veya Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlanacak bir boru hattı seçeneğini gündeme alabileceği değerlendirilmektedir.

Planlama aşamasındaki limanlar arasında **Vasilikos (Kıbrıs)** dikkat çekmektedir. 2024 itibarıyla devreye alınması planlanan **FSRU (Floating Storage Regasification Unit)** altyapısıyla yıllık yaklaşık **2 bcm** kapasiteye sahip bu tesis, adanın enerji dönüşümünü destekleme ve ithal ağır yakıtlara olan bağımlılığı azaltma amacını taşımaktadır. Orta vadede Kıbrıs açıklarındaki Afrodit ve diğer sahalarından sağlanacak gazın kullanıma sunulması halinde, bu terminalin ihracat amacıyla genişletilmesi de olasılıklar dahilindedir. **Girit Adası**, boru hattı projeksiyonlarında **EastMed hattının** ara durağı olarak planlanmış; boru hattının iptali ya da ertelenmesi halinde bile ada, LNG depolama ve yeniden gazlaştırma üniteleri ya da anakara Yunanistan'a gaz bağlantısı gibi alternatiflerle enerji lojistiğinde öne çıkmaktadır. Mısır'ın Kızıldeniz kıyısındaki **Ain Sokhna Limanı**, 2015–2018 yılları arasında LNG ithalatı için kullanılan **FSRU'lara** ev sahipliği yapmış; günümüzde ise Mısır'ın **yeşil hidrojen** ve **petrokimya** stratejilerinin merkezlerinden biri olarak yeniden konumlandırılmaktadır. Bu liman, Doğu Akdeniz gazının Asya pazarlarına ulaşması gerektiğinde boru hattı veya yeniden yükleme (reloading) seçeneği ile lojistik çözümler sunabilecek niteliktedir. Ayrıca Çin'in ve Körfez sermayesinin Sokhna bölgesine yaptığı yatırımlar, limanı **Bir Kuşak Bir Yol** girişimi kapsamında bölgesel enerji ve ticaret ağlarına entegre etme potansiyeline sahiptir.

Suudi Arabistan'ın Yanbu Limanı da bölgesel enerji altyapısının tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Kızıldeniz kıyısında bulunan bu liman, ülkenin doğusundaki petrol

²Offshore Energy, "Damietta LNG Terminal Restarts after Nine-Year Shutdown," *Offshore-Energy.biz*, March 2021, <https://www.offshore-energy.biz/damietta-lng-terminal-restarts-after-nine-year-shutdown/>. Justin Dargin, "Egypt's Natural Gas Export Infrastructure," *Middle East Institute*, July 2022, <https://www.mei.edu/publications/egypts-natural-gas-export-infrastructure>; Oxford Institute for Energy Studies, *East Med – Gaza Crisis Tightens Regional Gas Balances*, November 2023, <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2023/11/East-Med-Gaza-crisis-tightens-regional-gas-balances.pdf>.

sahalarından batıya yönlendirilen enerjinin aktarımında kullanılmakta; aynı zamanda büyük petrokimya tesisleriyle entegre bir yapı sunmaktadır. Riyad yönetimi, artan iç talep doğrultusunda LNG ithalat terminali kurma opsiyonunu da değerlendirmeye almış; böylelikle Ortadoğu iç pazarında, özellikle Ürdün ve Suudi Arabistan arasında, gaz akışı açısından limanlar arası bir bağlantı gündeme gelmiştir.

Kaynak: Pytheas Limited

Değişen Jeopolitik Manzara ve Bölgesel Çerçeveseler

Orta Doğu, İbrahim Anlaşmaları'nın geleceğini etkileyen önemli jeopolitik değişimlerden geçmektedir. Çin arabuluculuğunda 2023'te gerçekleşen Suudi-İran anlaşmasıyla Körfez İş birliği Konseyi (KİK) ülkeleri ile İran arasındaki yakınlaşma, İbrahim Anlaşmaları'nın "güvenlik şemsiyesi" mantığının temelini oluşturan İran'a karşı jeopolitik korunma gerekliliğini azaltmıştır. Bu yumuşama ve İsrail'in Gazze'deki askeri eylemlerinin İran'ın zayıf yönlerini ortaya çıkarması, Tahran'ı Arap komşularıyla daha iş birlikçi bir duruş sergilemeye itmiştir.

Buna karşılık, İran, **MWADA (Müslüman Batı Asya Diyalog Derneği)** adını verdiği kendi bölgesel iş birliği çerçevesini önermiştir. Bu çerçeve, Türkiye dahil tüm Müslüman ulusları iş birliğine teşvik ederken dini gerekçelerle İsrail'i dışlamaktadır. Bu durum, "İbrahimi" modelden net bir sapmayı ve bölgesel güvenlik için rakip bir vizyonu işaret etmektedir. Trump'ın tercih ettiği ABD-İran anlaşması olasılığı, İbrahim Anlaşmaları'nın ana motivasyonlarından birini daha da aşındırabilir ve Filistin meselesini, anlaşmaların diğer ülkelere genişletilmesinden önce ele alınması gereken merkezi bir bölgesel sorun olarak yeniden gündeme getirebilir.

Türkiye'nin bu değişen manzaradaki rolü de önemlidir. NATO üyesi olan ve İsrail ile uzun süreli bağları bulunan Ankara, Gazze'deki savaşın kötüleşmesi nedeniyle İsraillilerle ticari ilişkilerini askıya almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Filistin davasının şampiyonu rolünü üstlenerek ülkesinin yumuşak gücüne katkıda bulunmuş ve bölgesel çıkarlarını desteklemiştir. Türkiye'nin önerdiği Irak Kalkınma Yolu projesi de Asya'yı Avrupa'ya bağlayacak bir ticaret koridoru olarak,

ABD destekli Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru'na ekonomik bir alternatif sunmaktadır.

Çok Kutuplu Bir Dünyada Orta Doğu: Ekonomik ve Teknolojik Boyutlar

ABD-Çin rekabeti ve rekabetçi, hatta zaman zaman örtüşen jeopolitik ve jeoekonomik blokların oluşumuyla hızlanan çok kutupluluğa doğru küresel değişim, İbrahim Anlaşmaları üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. BRICS+ (İran, Mısır ve BAE dahil) ve OPEC+ gibi grupların yükselişi, ABD destekli çerçevelere katılma dürtüsünü azaltmaktadır.

BRICS+ ülkeleri tarafından yürütülen **dolarizasyon karşıtı çabalar**, özellikle petrolde olmak üzere ticarete alternatif para birimlerinin kullanılmasını teşvik etmektedir. Bu durum, Suudi Arabistan ve BAE gibi önemli Orta Doğulu üreticiler için döviz rezervlerinin ABD dolarından çeşitlendirilmesine yol açabilir ve yatırımları Çin ve Kuşak ve Yol projelerine yönlendirebilir. Dijital para birimlerinin gelişimi de bu geçişi kolaylaştırmaktadır.

Ayrıca, Çin'in **"yeşil ekonomi"** ile ilgili kritik endüstriyel tedarik zincirlerindeki hakimiyeti ve Körfez ülkelerindeki karbonsuzlaştırma mega projelerine ortak finansman sağlama isteği, Trump yönetiminin istikrarsız iklim politikasıyla tezat oluşturmaktadır. **Dijital teknolojiler** alanında ise, Çinli teknoloji devleri Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da erişimlerini genişleterek Batı teknolojilerine alternatifler sunmakta ve teknoloji transferlerini içeren iş birliklerini teşvik etmektedir. Buna karşılık, İsrail'in Çin'le bir zamanlar gelişen ortaklığı, Gazze savaşı ve ABD'nin İsrail hükümeti üzerindeki artan baskısı nedeniyle zayıflamıştır.

Bu jeoekonomik sektörlerdeki değişimler, İbrahim Anlaşmaları gibi jeoekonomik çerçevelerin çekiciliğini azaltmaktadır. Suudi Arabistan ve BAE gibi bölgesel güçler, "tek kutuplu anın" kademeli olarak solmasına karşı uzun vadeli bir korunma olarak **çoklu uyumları** benimsemektedir. OPEC+ ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi gruplarla olan etkileşimleri, ABD ile güçlü bağlarını sürdürürken bu işlemsel ve çeşitlendirilmiş dış politika yaklaşımını örneklemektedir.

Gazze Göstergesi ve İlerisi

İbrahim Anlaşmaları ile ilişkilendirilen ortak ekonomik refahın, Gazze'nin yeniden inşası ve Suriye, Lübnan, Libya ve Yemen gibi krizden etkilenen Arap ülkelerindeki yeniden yapılanmayı desteklemek için gereken büyük çabaya karşı daha büyük ölçekte kanıtlanması gerekmektedir. Analiz, Gazze'nin yeniden inşa edilme ve yönetilme biçiminin, anlaşmalarla ilişkilendirilen ortak ekonomik refahın kritik bir göstergesi olabileceğini öne sürmektedir. Arap devletlerini ve diğer uluslararası paydaşları içeren koordineli bir rehabilitasyon projesi, kapsamlı bir bölgesel barış anlaşması ve yeniden yapılanma çerçevesinin önünü açabilir. Gazze'nin yeniden canlanmasını bölgesel ekonomik girişimlerle (Suriye ve Lübnan'daki yeniden yapılanma, Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru –IMEC-, ortak enerji girişimleri ve açık deniz gaz arama ve ihracatı dahil) ilişkilendirmek, katılımcılar arasında ortak çıkarları güçlendirebilir ve güveni artırabilir. Teknoloji, ticaret ve yenilenebilir enerji alanındaki ekonomik ortaklıklar, iş ve sivil toplum liderliğindeki normalleşme çabalarını destekleyebilir.

IMEC projesinin çok taraflı ve kapsayıcı yapısı, bölgesel dengeleri değiştirebilecek yeni bir jeopolitik dinamiğe işaret etmektedir. ABD'nin yeni Orta Doğu stratejisine binaen ortaya çıkan bu girişim; Hindistan, İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi aktörleri ortak çıkar ekseninde birleştirmek niyetindedir. Hindistan, ABD, İsrail ve BAE'nin oluşturduğu **Orta Doğu Dörtlüsü (I2U2)**, bu koridor sayesinde Çin'e karşı dengeleyici bir bölgesel ittifak görünümü kazanmaktadır. Bu durum, Hindistan'ın Orta Doğu'daki rolünü ve etkisini artırma potansiyeli

taşımaktadır. Hindistan, bu ittifak aracılığıyla Çin'in Hint Okyanusu'ndaki yükselen etkisini dengeleme, Orta Doğu'daki nüfuzunu sınırlama ve deniz güvenliğini sağlama hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır. 2023–24 mali yılı verilerinin CRISIL Ratings incelemesine göre, ülkenin toplam ihracatının yaklaşık %50'si (yaklaşık 217 milyar USD) ve ithalatının %30'u (yaklaşık 205 milyar USD), Akdeniz'den Süveyş Kanalı ve Bab el-Mendeb güzergâhları üzerinden gerçekleşmiştir dolayısıyla bu hatların güvenliği ülke için kritiktir.³ Deniz güvenliği bağlamında Hindistan, Bahreyn merkezli 43 ulusluk **Birleşik Deniz Kuvvetleri (Combined Maritime Forces-CMF)** inisiyatifine katılarak Körfez sularında çok uluslu devriye ve güvenlik operasyonlarında yer almaya başlamıştır. Hindistan'ın ABD, Birleşik Krallık ve müttefikleriyle birlikte deniz güvenliğine dair attığı bu adım, Çin'in Hint Okyanusu'nda "String of Pearls-İnci Dizisi" stratejisiyle kurmaya çalıştığı hakimiyete karşı **caydırıcı bir denge** unsuru oluşturmaktadır. Çin, son yıllarda Pakistan (Gwadar) ve Sri Lanka (Hambantota) gibi noktalardaki yatırımları ve Cibuti'de kurduğu deniz üssü ile Hint Okyanusu'nda etkisini artırmıştır; Hindistan ise hem kendi donanma kapasitesini güçlendirerek hem de IMEC benzeri ortaklıklarla bölgede **çok taraflı bir güvenlik ağı** tesis ederek kendi uzun vadeli jeostratejik kazanımlarına yatırım yapmaktadır.

IMEC koridorunun **enerji jeopolitiği** açısından da önemli sonuçları olacaktır. IEA verilerine göre, 2023'te günlük 4,6 milyon varil civarında ham petrol ithalatı gerçekleştirerek dünya genelinde ikinci en büyük net petrol ithalatçısı konumuna yükselmiştir. Bu ithalat hacmi, toplam rafineri girişlerinin neredeyse %90'ına denk düşmekte ve Hindistan'ı oldukça kırılgan bir dışa bağımlılık pozisyonuna itmektedir.⁴ 2023 yılında Hindistan 140 milyar dolar değerinde ham petrol ithalatı yapmıştır. Aynı yıl ham petrol, ülkenin en yüksek ithalat hacimli kalemidir. 2023 yılında Irak'tan 28,3, Suudi Arabistan'dan 23,6, BAE'den 8,8 milyar dolar değerinde ham petrol ithal etmiştir.⁵ Koridor kapsamında planlanan altyapı, Orta Doğu'da üretilen enerji kaynaklarının da daha **hızlı ve istikrarlı** akışını hedeflemektedir. Doğu-batı yönünde uzanan hatlar boyunca, denizyolu ve demiryolunun entegre kullanımıyla gelecekte **petrol ve doğal gaz boru hatları** döşenmesi gündeme gelebilecektir. Böylece Körfez'deki hidrokarbonların Hint alt kıtasına ve Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaştırılmasında, Hürmüz Boğazı'ndan sonra Hint Okyanusu – Kızıldeniz eksenindeki dar boğazlara (Babülmendeb) bağımlılık azalacaktır. IMEC güzergâhı, enerji nakil hatlarının güvenceye alınması ve çeşitlendirilmesi yoluyla **Hindistan'ın enerji arz güvenliğini güçlendirecek** bir kapasiteye sahiptir. Diğer yandan Suudi Arabistan ve BAE gibi üretici ülkeler de kendilerini Avrupa ve Asya arasında **istikrarlı enerji tedarikçileri** ve lojistik merkezler konumuna yükseltme stratejisi gütmektedir. Bu ülkeler, petrokimya ürünlerinden yeşil hidrojen ve elektrik ticaretine uzanan geniş bir yelpazede yeni pazarlara daha hızlı erişim için IMEC'i bir fırsat olarak görmektedir. Dolayısıyla IMEC, Hindistan'ın **enerjiye hızlı ve kesintisiz erişim** hedefi ile Körfez ülkelerinin pazar çeşitlendirme arayışını buluşturan, kazan-kazan niteliğinde bir girişimdir. Bölgedeki enerji arz-talep dengesine istikrar kazandırma potansiyeli, aynı zamanda Orta Doğu'da **jeopolitik gerilimlerin azaltılmasına** hizmet edebilir. IMEC'in Çin'in **Bir Kuşak Bir Yol** girişimi

³ Bibhudatta Pradhan, "How Escalating Red Sea Crisis Poses Billions of Dollars of Risk for India," *Al Jazeera*, Şubat 1, 2024, <https://www.aljazeera.com/economy/2024/1/31/how-escalating-red-sea-crisis-poses-billions-of-dollars-of-risk-for-india>.

⁴ International Energy Agency, *India Oil Market Report – Outlook to 2030*, Executive Summary (2024), "India was already the world's second-largest crude oil net importer in 2023, having boosted imports ... to 4.6 mb/d," <https://www.iea.org/reports/india-oil-market-report/executive-summary>. Madhvi Rao, "India's crude oil import dependency hit new high of 87.7 percent in FY24," *The Economic Times*, Mayıs 4, 2024, <https://energy.economictimes.indiatimes.com/news/oil-and-gas/indias-crude-oil-import-bill-drops-16-but-import-dependency-hits-new-high/109418674>.

⁵ "Crude Petroleum in India," The Observatory of Economic Complexity, accessed Haziran 22, 2025, <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ind>.

hamlesine alternatif küresel bir koridor ortaya koyması, İbrahim Anlaşmaları'nın temel motivasyonlarıyla birlikte değerlendirildiğinde ABD'nin Orta Doğu politikalarındaki değişimi küresel ticaret mücadelesi perspektifinden değerlendirmemizi sağlamaktadır.

Kaynak: Anadolu Ajansı

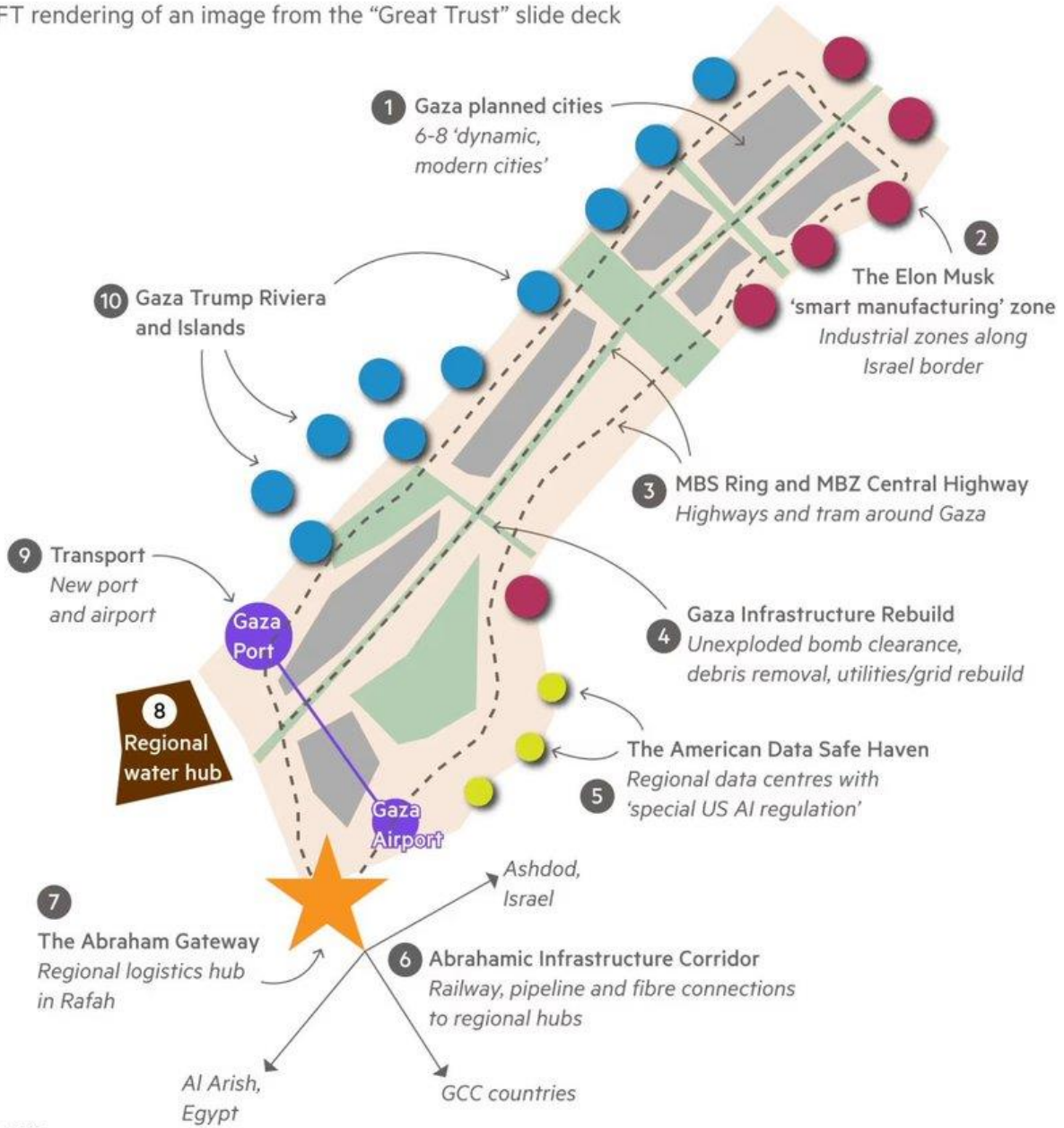
Ancak, Filistin meselesi temel bir sorun olmaya devam etmektedir. Analiz, Filistinlilerin devlet olma yönündeki güvenilir bir taahhüt olmaksızın, "aşağıdan" herhangi bir normalleşmenin Sisyphevari bir görev olabileceği sonucuna varmaktadır. İbrahim Anlaşmaları, Arap-İsrail bağlarını Filistin çatışmasından bir dereceye kadar ayırmayı başarmış olsa da Gazze'deki savaş Filistin davasını bölgesel ve küresel söylemin yeniden merkezine taşımıştır. Trump'ın Gazze için ekonomik dönüşüm ve potansiyel sığınları içeren planları, özellikle Suudi Arabistan gibi orta yolu bulmak için diplomatik çabalara öncülük eden Arap devletleriyle normalleşme çabalarını daha da karmaşık hale getirebilir.

Buna karşılık Trump'ın Gazze için ne planladığına ilişkin bazı projeler de basında yer bulmaktadır. Bunlardan birisi Financial Times tarafından "Great Trust" (Büyük Güven) isimli bir sunumda Gazze için planlanan 10 büyük mega proje yer almıştır. Buna göre: 1. Gazze Şeridi'nin kuzeyinde mavi dairelerle 6-8 adet "dinamik ve modern şehir" kurulması planlanmaktadır. 2. Gazze'nin doğusunda, kırmızımsı mor dairelerle belirtilmiş bölgede Elon Musk "Akıllı Üretim" Bölgesi kurulacaktır. 3. Gazze çevresinde MBS Ring ve MBZ Merkezi Otoyolu ve tramvay hatları inşa edilecektir. 4. Güney Gazze tarafında Patlamamış bomba temizliği, molozların kaldırılması, altyapı ve elektrik şebekesinin yeniden kurulması planlanmaktadır. 5. Güney bölgeye yakın, sarı noktalarla gösterilmiş bölgede Amerikan Veri Güvenliği Merkezi 6. Gazze'yi İsrail (Aşdod), Mısır (Ariş) ve Körfez ülkelerine bağlayan çizgilerle gösterilmiş bölgede İbrahim Altyapı Koridoru inşa edilecektir. 7. Güneyde, turuncu yıldız ile belirtilmiş bölgede İbrahim Kapısı (Abraham Gateway). 8. Gazze'nin batı sahil hattında mavi yuvarlaklarla belirtilmiş bölgede Gaza Trump Riviera ve Adalar yer alacaktır.⁶

⁶ Stephen Foley and Jim Pickard, "Tony Blair's Staff Took Part in 'Gaza Riviera' Project With BCG," *Financial Times*, Haziran 6, 2025, <https://www.ft.com/content/0b1bc761-c572-4b61-882a-fb4467259dcd>.

10 'Mega Projects' for Gaza

FT rendering of an image from the "Great Trust" slide deck

Kaynak: Financial Times

Sonuç olarak, İbrahim Anlaşmaları'nın geleceği ve daha geniş bölgesel barış olasılığı, stratejik jeopolitik düşünceler, ekonomik zorunluluklar ve derinden kökleşmiş Filistin meselesi arasındaki hassas dengeye bağlıdır. Anlaşmalar dayanıklılıklarını kanıtlamış olsa da gerçek uzun vadeli uygulanabilirlikleri, hızla değişen çok kutuplu bir dünyaya uyum sağlama ve Filistin halkının temel kaygılarını göz ardı etmek yerine dahil etme yeteneklerine bağlı olacaktır. Özellikle Gazze'nin geleceği ve Trump'ın planını uygulayıp uygulayamama İbrahim Anlaşmalarının geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Ama sonuçta İbrahim Anlaşmalarının asıl konusunun İsrail'in güvenliğini bölgeye paylaşmak olduğu da unutulmamalıdır.

Referanslar

- Dargin, Justin. "Egypt's Natural Gas Export Infrastructure." *Middle East Institute*, Haziran 2022. <https://www.mei.edu/publications/egypts-natural-gas-export-infrastructure>.
- Foley, Stephen, and Jim Pickard. "Tony Blair's Staff Took Part in 'Gaza Riviera' Project With BCG." *Financial Times*, Haziran 6, 2025. <https://www.ft.com/content/0b1bc761-c572-4b61-882a-fb4467259dcd>.
- Offshore Energy. "Damietta LNG Terminal Restarts after Nine-Year Shutdown." *Offshore-Energy.biz*, Mart 2021. <https://www.offshore-energy.biz/damietta-lng-terminal-restarts-after-nine-year-shutdown/>.
- Oxford Institute for Energy Studies. *East Med – Gaza Crisis Tightens Regional Gas Balances*. Oxford: OIES, November 2023. <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2023/11/East-Med-Gaza-crisis-tightens-regional-gas-balances.pdf>.
- Pradhan, Bibhudatta. "How Escalating Red Sea Crisis Poses Billions of Dollars of Risk for India." *Al Jazeera*, Şubat 1, 2024. <https://www.aljazeera.com/economy/2024/1/31/how-escalating-red-sea-crisis-poses-billions-of-dollars-of-risk-for-india>.
- Rao, Madhvi. "India's Crude Oil Import Dependency Hit New High of 87.7 Percent in FY24." *The Economic Times*, Mayıs 4, 2024. <https://energy.economictimes.indiatimes.com/news/oil-and-gas/indias-crude-oil-import-bill-drops-16-but-import-dependency-hits-new-high/109418674>.
- The Observatory of Economic Complexity. "Crude Petroleum in India." Erişildi Haziran 22, 2025. <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/ind>.
- International Energy Agency. *India Oil Market Report – Outlook to 2030*. Executive Summary. Paris: IEA, 2024. <https://www.iea.org/reports/india-oil-market-report/executive-summary>.